

REĢIONĀLAIS VALSTS ATBALSTS

Reģionālā valsts atbalsta mērķis ir veicināt ekonomisko attīstību un darbvieta izveidi vismazāk attīstītajos Eiropas reģionos.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 107. pants, jo īpaši tā 3. punkta a) un c) apakšpunkts.

Padomes 1998. gada 7. maija Regula (EK) Nr. 994/98 par to, kā piemērot Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 92. un 93. pantu attiecībā uz dažu kategoriju valsts horizontālo atbalstu (Pilnvarojuma regula).

Komisijas 2014. gada 17. jūnija Regula (ES) Nr. 651/2014, ar ko konkrētas atbalsta kategorijas atzīst par saderīgām ar iekšējo tirgu, piemērojot Līguma 107. un 108. pantu (Vispārējā grupu atbrīvojuma regula, VGAR). VGAR tika grozīta ar Komisijas 2017. gada 14. jūnija Regulu (ES) 2017/1084 attiecībā uz atbalstu ostu un lidostu infrastruktūrai, paziņošanas robežvērtībām atbalstam kultūrai un kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai un atbalstam sporta un multifunkcionālai atpūtas infrastruktūrai un reģionālā darbības atbalsta shēmām tālākajos reģionos.

Komisija 2013. gada 19. jūnijā pieņēma Valstu reģionālā atbalsta pamatnostādnes 2014.–2020. gadam (2013/C 209/01) (turpmāk “pamatnostādnes”), un tās stājās spēkā 2014. gada 1. jūlijā.

PAMATINFORMĀCIJA

Valsts atbalsts vispārējā nozīmē ir jebkurš atbalsts (neatkarīgi no tā veida), ko valstu publiskās iestādes piešķir noteiktiem uzņēmumiem (ekonomiskās darbības veicējiem). Tā kā šis atbalsta veids izjauc konkurenci un ietekmē tirdzniecību, tas nav savienojams ar iekšējo tirgu, ja vien Līgumos nav noteikts citādi. Ir nepieciešams kontrolēt atbalsta shēmas, un tāpēc dalībvalstīm saskaņā ar LESD 108. panta 3. punktu ir pienākums iepriekš paziņot Komisijai par jebkādiem plāniem piešķirt šādu atbalstu. Padome, pieņemot “Pilnvarojuma regulu”, noteica, ka Komisijai ir iespējams noteikt izņēmumus (pieņemot grupveida atbrīvojumus valsts atbalstam) un tādējādi atzīt, ka specifiskas valsts atbalsta kategorijas ir saderīgas ar iekšējo tirgu, un atbrīvot no iepriekšējas paziņošanas.

Izņēmuma kārtā atsevišķus šā atbalsta veidus atsevišķos reģionos ar zināmiem nosacījumiem var uzskatīt par saderīgiem ar iekšējo tirgu. Šo atbalsta veidu sauc

par reģionālo atbalstu, un tā uzdevums ir veicināt ekonomisko attīstību un darbvietu izveidošanu.

Vispārējā grupu atbrīvojuma regulā (VGAR) ir iekļauti īpaši noteikumi, kuros izklāsta nosacījumus, kad reģionālā atbalsta shēmas ir savienojamas ar kopējo tirgu un par tām nav jāziņo. Ņemot vērā VGAR, Komisija sniedz norādījumus par atbalsta pasākumiem, par kuriem ir jāziņo, tostarp norādījumus par reģionālo atbalstu. Pamatnostādnes piemēro paziņotām reģionālā atbalsta shēmām un individuālam atbalstam.

ATBALSTA VEIDI UN PIEŠKIRŠANAS KRITĒRIJI

Pamatnostādnēs izklāstītie noteikumi veido dalībvalstīm pamatu reģionālā atbalsta karšu izveidošanai, kurās tās var noteikt: 1) apgabalus, kuros uzņēmumi var saņemt reģionālo valsts atbalstu; un 2) šā atbalsta intensitāti.

A. Darbības joma

Pamatnostādnes principā piemēro visām ekonomiskās darbības nozarēm. Tomēr pamatnostādņu darbības joma neattiecas:

- uz nozarēm, kurās reģionālais atbalsts nav savienojams ar iekšējo tirgu: uz tērauda rūpniecību un sintētisko šķiedru ražošanu;
- uz nozarēm, kurās atbalsts ir pakļauts specifiskiem tiesību instrumentiem un/ vai citām valsts atbalsta pamatnostādnēm: uz zivsaimniecību un akvakultūru, lauksaimniecību (ar dažiem īpašiem izņēmumiem), transportu, lidostām un enerģētiku;
- uz darbībām, ko uzskata par nesaderīgām ar iekšējo tirgu, izņemot, ja ir ievēroti pamatnostādnēs noteiktie vispārējie nosacījumi un specifiski papildu nosacījumi: uz platjoslas tīkliem un pētniecības infrastruktūrām.

Papildus minētajam īpaša uzmanība tiek veltīta atbalstam lieliem uzņēmumiem un darbības atbalstam:

- reģionālais atbalsts lieliem uzņēmumiem nav saderīgs ar iekšējo tirgu saskaņā ar Līguma 107. panta 3. punkta c) apakšpunktu, izņemot, ja ar to atbalsta sākotnējus ieguldījumus, kuri rada jaunu ekonomisko darbību vai jau esošu uzņēmumu diversificēšanu ar jauniem produktiem vai jaunām procesa inovācijām;
- atbalsts uzņēmumiem ar mērķi samazināt izmaksas (darbības atbalsts) nav saderīgs ar iekšējo tirgu, izņemot, ja tā mērķis ir pārvarēt specifiskas īslaicīgas vai pastāvīgas grūtības nelabvēlīgos reģionos (t. i., samazināt grūtības, ar ko saskaras MVU, kompensēt papildu izmaksas attālos reģionos vai novērst vai samazināt iedzīvotāju skaita samazināšanos izteikti mazapdzīvotos apgabalos).

B. Reģionālā atbalsta saderības novērtējums

Komisijai ir jāizvērtē paziņots reģionālais atbalsts, tas nozīmē, ka tiek analizēts, vai atbalsta pozitīvā ietekme uz kopējas intereses mērķi pārsniedz tā negatīvo ietekmi uz tirdzniecību un konkurenci. Tiek analizēti šādi elementi:

- devums pareizi definētam kopējas intereses mērķim saskaņā ar Līguma 107. panta 3. punktu;

- nepieciešamība pēc valsts intervences (situācijās, kad tirgus nevar sniegt noteiktus materiālus uzlabojumus);
- atbalsta pasākuma piemērotība, lai īstenotu kopējas intereses mērķi;
- veicinošais efekts, kā rezultātā mainās uzņēmumu attieksme (t. i., uzņēmumi iesaistās papildu darbībās);
- atbalsta samērīgums (t. i., atbalsts aprobežojas ar minimālo apjomu, lai ierosinātu papildu ieguldījumu vai darbību);
- izvairīšanās no nepamatotas nelabvēlīgas ietekmes uz konkurenci un tirdzniecību;
- pārredzamība (vienkārša piekļuve informācijai par piešķirto atbalstu).

Atbalsta shēmām, kas varētu ievērojami traucēt konkurenci, arī var veikt *ex post* novērtējumus, un Komisija var ierobežot šādu shēmu darbības ilgumu. *Ex post* novērtējumu var piemērot tikai gadījumā, kad atbalsta shēmām ir apjomīgs budžets, tās ietver sevī jaunas pazīmes vai izraisa ievērojamas izmaiņas tirgū, tehnoloģijās vai regulējumā.

C. Reģionālā atbalsta kartes – atbilstība

Dalībvalstīm reģionālā atbalsta kartēs ir jānorāda apgabali, kuri atbilst nosacījumiem, kas izklāstīti 107. panta 3. punkta a) un c) apakšpunktā (šeit turpmāk – “a” un “c” apgabali), kā arī maksimālās atbalsta intensitātes līmeņi. Komisijai paziņo par šīm kartēm, un tā šīs kartes apstiprina, tā lai varētu piešķirt reģionālo atbalstu uzņēmumiem, kas atrodas kartēs norādītajos apgabalos. Maksimālais kopējais apjoms “a” un “c” apgabalu aptveršanai tiek noteikts 47 % apmērā no ES 28 dalībvalstu iedzīvotāju skaita.

1. “a” apgabali – LESD 107. panta 3. punkta a) apakšpunkts

Pamatnostādnes paredz, ka par “a” apgabaliem^[1] var tikt noteikti:

- *NUTS* 2. līmeņa^[2] reģioni, kuru iekšzemes kopprodukts (IKP) uz vienu iedzīvotāju pirkspējas līmenī (*PPS*) ir vienāds ar 75 % no ES 27 dalībvalstu vidējā rādītāja vai mazāks;
- attālākie reģioni.

Maksimālās atbalsta intensitātes robežas “a” apgabalos ir šādas:

- 50 % no bruto dotācijas ekvivalenta (BDE) *NUTS* 2. līmeņa reģionos, kuru IKP uz vienu iedzīvotāju ir vienāds ar 45 % no ES 27 dalībvalstu vidējā rādītāja vai mazāks;
- 35 % no BDE *NUTS* 2. līmeņa reģionos, kuru IKP uz vienu iedzīvotāju ir no 45 % līdz 60 % no ES 27 dalībvalstu vidējā rādītāja;
- 25 % no BDE *NUTS* 2. līmeņa reģionos, kuru IKP uz vienu iedzīvotāju ir lielāks par 60 % no ES 27 dalībvalstu vidējā rādītāja.

[1]Pamatnostādņu I pielikumā ir saraksts, kurā uzskaitīti atbilstīgie “a” apgabali, sadalīti pa dalībvalstīm.

[2]*NUTS* – statistiski teritoriālo vienību nomenklatūra.

Noteiktās maksimālās robežas var palielināt maksimāli par 20 % mazāk attīstītos attālākajos reģionos un par 10 % citos attālākajos reģionos. Atbalsta intensitātes maksimālo apmēru var palielināt par līdz pat 20 procentpunktiem mazajiem uzņēmumiem vai 10 procentpunktiem vidējiem uzņēmumiem.

2. "c" apgabali – LESD 107. panta 3. punkta c) apakšpunkts

Pamatnostādņēs izšķir divas "c" apgabalu kategorijas:

- iepriekš definēti "c" apgabali^[3]: apgabali, kas atbilst iepriekš noteiktiem nosacījumiem, ko dalībvalstis var noteikt bez turpmāka pamatojuma; šajā kategorijā ietilpst *NUTS 2.* līmeņa reģioni, kas bija noteikti kā "a" apgabali laikposmā no 2011. līdz 2013. gadam, un mazapdzīvoti *NUTS 2.* līmeņa un *NUTS 3.* līmeņa reģioni, kā arī tādu apgabalu daļas vai apgabali, kas robežojas ar *NUTS 3.* līmeņa reģioniem, ievērojot noteiktus nosacījumus;
- iepriekš nedefinēti "c" apgabali^[4]: apgabali, ko dalībvalstis var noteikt, ja tie atbilst noteiktiem sociālekonomiskajiem kritērijiem.

Nemot vērā ekonomiskās krīzes ietekmi uz dalībvalstīm un mērķi nodrošināt nepārtrauktību reģionālā atbalsta kartēs, pamatnostādnes paredz drošības tīklu un minimālo sliksni iedzīvotāju skaita aptvērumam^[5]. Pamatnostādnes paredz piecus kritēriju komplektus, kas pievēršas sociālekonomiskajām (IKP uz vienu iedzīvotāju, bezdarbs), ģeogrāfiskajām (izolācija) vai strukturālajām (lielas strukturālās izmaiņas, samazināšanās) problēmām un kas dalībvalstīm jāizmanto, nosakot iepriekš nedefinētus "c" apgabalus.

Maksimālās atbalsta intensitātes robežas "c" apgabalos ir šādas:

- 15 % no BDE mazapdzīvotos apgabalos un reģionos (*NUTS 3.* līmeņa reģionos vai *NUTS 3.* līmeņa reģionu daļās), kuriem ir sauszemes robeža ar Eiropas Ekonomikas zonā (EEZ) vai Eiropas Brīvās tirdzniecības asociācijā (EBTA) neietilpstošu valsti;
- 10 % no BDE iepriekš nedefinētos "c" apgabalos.

Šīs robežas var palielināt agrākajos "a" apgabalos (no 10 % BDE līdz 15 %) un "c" apgabalos, kas atrodas līdzās "a" apgabalam. Atbalsta intensitātes maksimālo apmēru var palielināt par līdz pat 20 procentpunktiem mazajiem uzņēmumiem vai 10 procentpunktiem vidējiem uzņēmumiem.

D. Paziņošana un vidusposma pārskats

Katrai dalībvalstij, balstoties uz pamatnostādņu noteikumiem, bija jāiesniedz Komisijai vienota reģionālā atbalsta karte, kas derīga no 2014. gada 1. jūlija līdz 2020. gada 31. decembrim. Komisija šīs kartes pārbaudīja un pieņēma, kā arī publicēja *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī*, un tādējādi tās ir šo pamatnostādņu neatņemama sastāvdaļa.

[3]I pielikumā ir ietverts specifiskais piešķirums iepriekš noteiktam "c" aptvērumam, uzskaitījumu sadalot pa dalībvalstīm.

[4]Pamatnostādņu II pielikumā ir izklāstīta piešķiruma metode iepriekš nedefinētu "c" apgabalu aptvērumam.

[5]Iepriekš nedefinētu "c" apgabalu aptvērums, ieskaitot minētos pielāgojumus, ir izklāstīts I pielikumā.

2016. gadā tika pārskatīta apgabalu atbilstība reģionālā atbalsta saņemšanas nosacījumiem (reģionālā atbalsta karšu vidusposma pārskatīšana), un grozītās reģionālā atbalsta kartes būs spēkā no 2017. gada 1. janvāra līdz 2020. gada 31. decembrim.

E. Ziņošana un uzraudzība

Dalībvalstīm jā saglabā precīzi uzskaites dati par visiem atbalsta pasākumiem 10 gadus no atbalsta piešķiršanas datuma un jā iesniedz Komisijai šādi dokumenti:

- gada pārskati;
- informācija par katru individuālo atbalstu, kas pārsniedz 3 miljonus EUR.

VALSTS ATBALSTS UN KOHĒZIJAS POLITIKA

Projektiem, ko atbalsta saskaņā ar kohēzijas politiku (piešķirot finansējumu no Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem), ir jā atbilst Savienības un valsts tiesību aktiem^[6]. Dalībvalstīm ir jā nodrošina savu atbalsta shēmu atbilstība tiesību aktiem par valsts atbalstu, tostarp noteikumiem par reģionālo valsts atbalstu, un šajā sakarībā jā veic analīze par intervencēm, kas plānotas saistībā ar to (darbības) programmām, un jā pilda visi paziņošanas pienākumi. Stratēģiskās plānošanas process, kas paredzēts kohēzijas politikā, un atbalsta analīze saskaņā ar noteikumiem par valsts atbalstu joprojām pastāv atsevišķi, bet ir iespēja atsevišķos gadījumos analīzes, uz kurām balstās kohēzijas politikas intervences, izmantot par pamatu valsts atbalsta pamatojumam.

Tiesiskajā regulējumā^[7] ir skaidras norādes uz noteikumiem par valsts atbalstu, jo īpaši saistībā ar finanšu instrumentiem, darbībām, no kurām gūst ienākumus, publiskā un privātā sektora partnerībām, darbību ilgumu utt. Turklāt, lai dalībvalstis varētu efektīvāk piemērot noteikumus par valsts atbalstu, ir noteikts, ka līdzekļus izmaksā tikai tad, ja tiek izpildītas saistības (*ex ante* nosacījumi)^[8], kurās ietilpst pasākumi dalībvalstīs personāla apmācībai un administratīvās spējas pastiprināšanai šajā jomā.

Valsts atbalsta noteikumu piemērošana ir viena no kohēzijas politikas īstenošanas "riskā" jomām un bieži vien ir par cēloni tām kļūdām, ko atklājuši revidenti.

2018. gada novembrī Padome pieņēma Regulu (ES) 2018/1911, ar ko groza Regulu (ES) 2015/1588 par to, kā piemērot Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. pantu attiecībā uz dažu kategoriju valsts horizontālo atbalstu. Tās uzdevums ir uzlabot ES finansējuma programmu mijiedarbību ar valsts atbalsta noteikumiem. Izmaiņas attiecas uz trijām jomām, proti, valsts finansējumu apvienojumā ar fonda *InvestEU* instrumentiem; pētniecību, attīstību un inovāciju ("Apvārsnis Eiropa", izcilības zīmoga marķējums); un atbalstu Eiropas teritoriālajai sadarbībai.

[6] 2013. gada 17. decembra Regulas (ES) Nr. 1303/2013 6. pants.

[7] 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1303/2013.

[8] 2013. gada 17. decembra Regulas (ES) Nr. 1303/2013 XI pielikuma II daļa.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlaments vairākas reizes ir paudis bažas attiecībā uz saskaņotību starp ekonomisko, sociālo un teritoriālo kohēziju, no vienas puses, un konkurences noteikumiem, no otras puses.

Valsts atbalsta modernizācijas procesa laikā (tas tika uzsākts 2012. gadā), kurā Komisija iepazīstināja ar saviem priekšlikumiem saskaņā ar LESD 109. pantu, ar Parlamentu tikai apspriedās un tam nebija iespējas ietekmēt pamatnostādņu pieņemšanu. Tomēr 2013. gada 12. jūnija rezolūcijā par reģionālo politiku kā plašākas valsts atbalsta shēmas sastāvdaļu Parlaments atbalstīja Komisijas pamatnostādņu projektu, aicināja panākt labāku konsekvenci ar vispārējo grupu atbrīvojuma regulu un citām pamatnostādnēm un puda bažas, vai valsts atbalsta noteikumi ir saderīgi ar kohēzijas politikas instrumentu (Eiropas struktūrfondu un ieguldījumu fondu) īstenošanu, jo paši attiecībā uz vienlīdzīgu attieksmi kohēzijas politikā pret apgabaliem, kas ietilpst vienā un tajā pašā reģionu kategorijā. Parlaments aicināja saglabāt kopējo reģionālā atbalsta aptvērumu vai pat palielināt, pārsniedzot iepriekšējo 45 % limitu, un atbalstīja drošības tīkla radīšanu agrākajiem “a” reģioniem un īpašus noteikumus mazapdzīvotiem, attāliem un salu reģioniem. Tika uzsvērtā arī nepieciešamība pēc specifiskām atkāpēm, jo īpaši apgabalos, ko smagi skārusi ekonomikas krīze.

Parlaments uzskata, ka valsts atbalsts būtu vispirmām kārtām jāpiešķir MVU, bet lielo uzņēmumu izslēgšana varētu novest pie darbavietu zaudēšanas, un tādēļ šādiem uzņēmumiem vajadzētu joprojām būt atbilstoši attiecībā uz atbalsta saņemšanu “c” apgabalos, tomēr to rūpīgi kontrolējot.

Parlaments savā 2016. gada 13. septembra rezolūcijā par tematiskā mērķa “MVU konkurētspējas uzlabošana” īstenošanu aicināja Komisiju noteikt tādus nosacījumus valsts atbalstam, kuri nediskriminēs MVU un kuriem būtu jāsaņem ar kohēzijas politikas atbalstu uzņēmumiem, kā arī pilnībā izmantot atbalsta shēmas, pamatojoties uz VGAR, un precizēt saikni starp noteikumiem par ESI fondiem MVU un noteikumiem par valsts atbalstu.

Savā 2018. gada 17. aprīļa rezolūcijā “Ekonomiskās, sociālās un teritoriālās kohēzijas stiprināšana Eiropas Savienībā: Eiropas Komisijas septītais ziņojums” Eiropas Parlaments uzskatīja, ka ir nepieciešams paātrināt valsts atbalsta procedūras, gadījumos, kad pieprasīta atbilstība. Parlaments arī atzinīgi vērtēja konsekventāko pieeju tiešā pārvaldībā esošiem Eiropas fondiem un kohēzijas fondiem attiecībā uz valsts atbalstu saskaņotākā veidā.

Savā 2017. gada 6. jūlija rezolūcijā par kohēzijas un attīstības veicināšanu ES tālākajos reģionos: LESD 349. panta īstenošana, Eiropas Parlaments aicina Komisiju vairāk atsaukties uz LESD 107. panta 3. punkta a) apakšpunktu un 349. pantu pamatnostādnēs par reģionālo atbalstu un Vispārējās grupu atbrīvojuma regulas režīmu, lai veicinātu tālāko reģionu ekonomisko un sociālo attīstību un tiektos tos vairāk ņemt vērā.

Diána Haase / Marek Kołodziejski

